

Fahira Fejzić

Kulturni zločini u Iraku

Stravična preinaka krajobraza¹¹⁹

Područje Bliskoga Istoka, ili takozvane Zapadne Azije, važi za kolijevku civilizacija, i, važi za jedno od najstarijih ako nije najstarije raskršće civiliziranih ljudi i civiliziranih naroda na svijetu. Plodna dolina Mezopotamije, središnji geografski toponim, kao delte i dugačka korita rijeka Eufrata i Tigrisa, stoga, predstavljaju neizmjerne riznice povijesnoga blaga. Riznice su, može biti, osuđene na barbarsko uništenje u jeku rata koji US-UK alijansa¹²⁰ od sredine marta 2003. godine vodi u Iraku.

Šire područje Bliskoga Istoka ujedinili su drevni Asirci (546-486). Dva vijeka kasnije znamenita zgrada Ahemenida pala je u ruke Grčke i **Aleksandra Makedonskog** (334-331). Potom ovim regionom vladaju Rimljani, dijelom Bizantska carevina, Perzijska država također. Deset stoljeća kasnije, ovo područje osvajaju Arapi. Ovuda su, faktički, prolazile i ukrštale se bezmalo sve značajnije ljudske civilizacije, i sve ostavljale vlastite pečate, od Arzanida, Sasanida, do Perzijanaca i Rimljana.

Na najužem području Iraka nalazi se više od hiljadu arheoloških lokaliteta nulte spomeničke vrijednosti, koja, svako za se, svjedoče ne samo o samim počecima prvotne ljudske civilizacije, već i o zlatnim uspjesima šarolike lepeze drevnih načina trajanja, vladanja, umjetnosti.

Na prostoru Mezopotamije, prve civilizacije koje su ostavile do danas žive tragove svoga trajanja stare su preko pet hiljada godina prije nove ere. Zasad, tek svjetski arheolozi dižu glas protesta zarad spasa kulturnih tekovina neprocjenjive vrijednosti i arheopisa. Nažalost, nema ko da ih čuje i razumije, usprkos tolikim novinarima na «licu mjesta», tolikim satelitskim TV-mrežama koje 24 sata uživo prate tok rata US-UK alijanse... Ovaj tekst je na liniji pokušaja da se šljunkovita riznica, možda, spasi, ako ne – ominozno ukaže da je sve ovo tek zakašnjeli «omaž» postmodernoj civilizaciji.

UNESCO-ovi biseri «nulte vrijednosti»

¹¹⁹ Naslov je asocijacija na jedno od određenja ljudskih civilizacija, koje u okviru širih definicija fenomena kulture i civilizacije daje **Fernand Braudel** u knjizi «*Civilizacije kroz povijest*», Globus, Zagreb, 1990. godine

¹²⁰ U tekstu će kraticom **UK-US alijansa** biti označene vojne snage koje predstavljaju američke i britanske vojnike, i dosad nevidenu ratnu tehniku ovih sila, s obzirom da su samo one fizički (zračno, kopneno i pomorski) prisutne na ovim područjima, dok se širi pojam koalicionih podržavatelja rata u Iraku može odnositi na još nekih tridesetak zemalja Svijeta, poput Španije, Holandije, Švedske, Japana, Mozambika, Izraela, Australije, Filipina, Mađarske, Češke, Rumunije...

UNESCO je pod svoju visoku zaštitu stavio bisere poput Hatre, Babilona, Ašura, Ninive, Nimruda, Ukhaidira, Ura, Wasita, ali UNESCO-ve bisere ljudske povijesti ne može staviti pod zaštitu od raketnih razaranja i jezovitih bombaških «noćnih trilera». Na udaru je i Partski grad, glavni grad nekadašnjeg Prvog arapskoga carstva Hastra, koji se nalazi u sjevernom Iraku, negdje na polovini puta između Kirkuka i Mosula. Ovaj komad historije već je na udaru znakovite artiljerije, dan i noć. U Partskom gradu vijekovima postoje ostaci starogrčke i starorimske kulture. Više od hiljadu i tri stotine godina nikome nisu smetala, toliko ih je godina ovdje čuvala visoka tolerancija islamske kulture. Ašir je grad - svjedočanstvo nekadašnje elitne asirske kulture, bio je milionska metropola u svoje vrijeme, poput New Yorka danas, naprimjer, i upravo se ovoga ljeta očekivao njegov upis na listu raritetnih spomenika kulture UNESCO-a.

Drevni grad Pert upoređuje se sa znamenitošću i značajem koji je imao stari Babilon, Teba ili Atena. Na sjeveru Iraka, nadomak Mosula je grad Niniva. Asirski stari grad, smješten na rijeci Tigris, svakodnevno ga zasipa artiljerija US-UK alijanse. Niniva spada u najstarije mezopotamske «ukrase» povijesti, udaljena je oko 400 kilometara od Bagdada. Nimrud je grad opasan dugačkim zidinama, koje su dugačke oko osam kilometara, a rasprostrt je na više od dvije stotine hektara površine. U njemu su, sve do ovih dana, bile sačuvane citadela, zigurat, Nimurtin hram i hram asirskog kralja-boga pisma – Nabua. Nimrud je također i grad, koji se najviše puta spominje u Bibliji kao toponim. Samara je najveće svjetsko arheološko nalazište – također će biti, ako već nije, na udaru UK-US topništva.

Ovdje, u Mezopotamiji, rođen je praotac moderne civilizacije/a, Ibrahim, a.s., /Abraham, za kojega je sam Stvoritelj Svjetova, Bog Uzvišeni kazao da je njegov «prijatelj»,¹²¹ poslanik kojega jednako priznaju judaizam, kršćanstvo i islam. Prema nekim tumačenjima, upravo na ovim prostorima nalazi se i grad Ur, domovina Gilgameša, i po svemu sudeći ni on, smješten na jugozapadu Iraka, neće biti pošteđen raketnog razaranja. Smješten je blizu Nasiriyaha, između rijeka Eufrata i Tigrisa, a drevni stanovnici Ura, stari Sumeri, su ga u svoje «zlatno doba» bili posvetili božici mjeseca Nani, i u njenu slavu, u Uru, izgrađen je najbolje očuvan zigurat¹²².

Samo «magična sila» ne razara

Navedeni kulturno-civilizacijski spomenici ostali su do naše savremenosti, dakle do početka XXI vijeka, sačuvani, zahvaljujući civilizacijama koje su vijekovima naseljavale takozvanu dolinu Plodnoga polumjeseca, kako su povjesničari nominirali prostore današnjega Iraka, imajući u vidu njegovu izrazitu poljoprivrednu pogodnost. Nema sumnje da ponajduža zasluga za to očuvanje pripada arapsko-muslimanskim stanovnicima doline Plodnoga polumjeseca. Historičar **Filip Hiti**, u knjizi «Historija Arapa» kaže da su dva faktora obilježila početak srednjega vijeka kao historijske epohe. Prvi događaj je bio teutonske migracije koje su upropastile Rimsko carstvo, dok je drugi događaj arapsko-islamska osvajanja koja su dotukla

¹²¹ «Ko je bolje vjere od onoga koji se iskreno preda Allahu, čineći još i dobra djela, i koji slijedi vjeru Ibrahimovu, vjeru pravu - A Ibrahima je Allah uzeo za prijatelja.» , *Kur'an Časni*, sura An-Nisa (Žene), ajet 125., str. 97., prijevod **Besim Korkut**, Sarajevo 1984. g. (četvrto izdanje)

¹²² **Zigurat** – asirsko-babilonska riječ (zikkuratu) označava vrhunac, a inače se upotrebljava kao nomen za stepenaste piramide što ih je gradilo gradsko stanovništvo u staroj Mezopotamiji i kojima se na vrhu nalazio kip mjesnog božanstva, takva je jedna građevina trebala biti i poznata biblijska Kula babilonska, tj. Babilonski toranj, pogledati, **Bratoljub Klaić**, *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1987. godine, str. 1447.

Perzijsko carstvo. U dubljem smisaonom jezgru ovih tipičnih historiografskih rečenica¹²³, sadržana je naznaka ulaska ondašnjih lidera vladajuće političko-vojne paradigme na isti prostor, prostor-kolijevku civilizacija i susretište kultura, na koji sada, u ova takozvana (post)moderna vremena, ulaze lideri vladajuće političko-vojne paradigme UK-US alijanse; faktički najmoćnijih i najbogatijih sila globalizacije. Dakle, u dalekom VII vijeku, zaposjeli su ovaj plodni prostor Arapi muslimani i tu živjeli, bez prekida, sve do danas. Civilizacijski predislamski biseri koje spominjemo su pod njihovom šarolikom i raznolikom upravom različitih dinastija i vladara svi redom preživjeli. Hiti kaže: «Da je neko u prvoj trećini sedmog hrišćanskog stoljeća imao smjelosti da prorekne da će se u toku jedne decenije neka nenajavljena, nepredviđena sila iz do tada barbarske i malo poznate zemlje Arabije pojaviti i sručiti na dvije ondašnje svjetske sile, postati nasljednik sasanidske, a oteći od druge, tj. Bizantije, najljepše provincije, on bi, bez sumnje, bio proglašen luđakom. Ali, eto, to se zapravo dogodilo. Poslije Prorokove smrti, izgleda, neplodna se Arabija pretvorila, takoreći, nekom magičnom silom u rasadište junaka kojima se teško i po broju i po kvalitetu može igdje naći premac. Vojni pohodi **Khalida ibn-al-Walida** i **'Amra ibn-al-'Asa** u Irak, Perziju, Siriju i Egipat spadaju u najbriljantnije podvige koji su ikada izvršeni u historiji ratova i mogu se slobodno uporediti sa vojnama **Napoleonovim**, **Hanibalovim** i **Aleksandrovim**. Ustvari, na muslimanska osvajanja se može gledati kao na ponovno vraćanje ranijih posjeda starom Bliskom Istoku». ¹²⁴ Ovo se, dakle, osvajanje «na način junaka» događalo nakon prethodne hiljadugodišnje vladavine i dominacije Zapada nad prostorom Plodnog polumjeseca, nad kojom ovo naše svakodnevlje bilježi nadolazak i neku buduću vojnu i civilnu dominaciju Zapada. Pri tome, najnoviji osvajači, eufemizirajući takav cilj, žele uvjeriti Svijet da, osvajajući kolijevku Bizantinaca, Sasanida, Aramejaca, Hamita, starih Moaba i domorodaca Semita, zapravo, žele «uljuditi», «osloboditi» ovaj dio prebogate doline, čineći to na «svoj način». Ovaj način uključuje čak i logiku «ne birajući sredstva». Tako, danas zbilja tehnički «superiorni» Zapad, u «svoj način» bezobzirno će svrstati i uklanjanje s lica Zemlje toliko povijesnih kulturnih tragova – najubojitijim postignućima, «pametnim» raketama, «pametnim» bombama i svakako «pametnim» liderima». Istina, brojna arheološka nalazišta oštećena su i tokom Zaljevskog rata, 1991. godine, koji su vodile iste svjetske velesile, ali će razmjere trenutačnog kulturocida u dolini Plodnoga polumjeseca, možebiti, kao što smo već vidjeli, i što ćemo, bude li sudbine, još vidjeti, mogle biti nesagledive.

Još poraznije od ovih fakata može biti samo saznanje da se glas javnosti ne čuje, ili se još ne čuje, ili za javnost ovi problemi uopće nisu relevantni. Svakako da od indolencije javnosti nad ovolikim razmjerama kulturnog zločina «u ime demokracije i slobode» nema gore situacije. Pogotovo za «Civilizaciju» koja u svoje ime vodi ovaj rat, i kojoj je javnost kao faktor temeljna društvena i sistemska vrijednost.

Talibani su «pravovremeno» prokazani

¹²³ Sve su historiografske rečenice jednostavne, najčešće denotativnih nakana, ali, u suštini, u njihovoj jednostavnosti sadržana je bezmalo ogromna konotativnost, koju samo neopterećeni, istinski intelektualci mogu iščitavati u njihovoj najširoj konotativnosti bez predrasuda bilo koje vrste

¹²⁴ **Filip Hitti**, *Historija Arapa*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1967. g. str. 142.

Vrlo je zanimljivo da je savjest «Civilizacije» bila vrlo glasna u vrijeme kada su talibanske granate pogadale Budhin kip, i oko hiljadu manjih budističkih kipova i skulptura, u proljeće 2001. godine. Tačnije, počev od 1. marta 2001. g., radikalni talibani započeli su sistematski uništavati budističke skulpture po Afganistanu. Prva na listi se našla skulptura Budhe iz petog stoljeća sa UNESCO-ove liste zaštićenih spomenika u provinciji Bamin, potom su na udaru bile Budhine skulpture iz provincija Haert, Kandahar, Nangarhar i Ghasni, da bi na kraju bila uništena i najčuvenija od svih, skulptura u Kabulu.¹²⁵ Tada je svijet reagirao izjavama da «talibani rade protiv civilizacije», i nema nikakve sumnje da su to vandalski i činili.

Još se nije čuo moćan glas iz svijeta koji bi kazao kako US-UK alijansa također radi protiv civilizacije, uništavajući tolike raritetne bisere ljudske doislamske povijesti. Ali, nisu samo ti rariteti u pitanju. U današnjem Iraku nastale su brojne znamenite građevine iz zlatnoga doba islamske kulture i islamske civilizacije. Takve su zidine velike džamije u Samari, iz perioda halife **Mutavakila** (847-861) čiji se minaret s pravom zove Maliija (Spirala). Prema povjesničaru kulture **Ryu**, predstavlja minaret «najneobičniji po svojoj zamisli u cijeloj povijesti islamskog graditeljstva. To je velika džamija u Samari»¹²⁶ Tlocrt ove džamije je golemi četverokut velik 240 puta 160 metara, te džamija može primiti ljudi koliko jedan stadion, i bila je najveća na svijetu. Zidovi od opeke bili su debeli 2 metra, te im ni zub vremena nije mogao nauditi. Minaret udaljen od džamije 30 metara visok je 50 metara. Tu su i dvorac Balkuvara nedaleko od Samare i Kerbele (šiitskog središta), te tajanstveni dvorac Uhaidir («Zeleni») koji je izgradio upravnik Kufe **Isa ben Musa**. Šta tek reći za Bagdad? Jedno od najljepših mjesta na Istoku uopće, sjedište hilafeta, bogatstva, sjaja, raskoši, znanosti, kulture, izdavaštva, astronomije, muzike – ljepotama opisanim u Šeherzadinim pričama iz "Hiljadu i jedne noći", Bagdadu, gradu-priči. Kada su Mongoli razorili čuvenu bagdadsku biblioteku, kažu da je korito Eufrata bilo posve začepljeno tolikim knjiškim blagom. Veća i od Aleksandrijske biblioteke. Bagdad je prijestonica hilafeta u doba Tulumida, Bujida, u doba halife **Haruna-Rešida**, Seldžuka...

Manihejska podjela svijeta

Sve je na udaru «Civilizacije», a zapravo nekih njenih «elita», jer očit je da civilizacija «nije samo pogled na svijet, njegova suvremenost i prošlost, već i ljudi koji gledaju, njihovi životi i smrti, životi njihovih predaka i nasljednika, preinake krajobraza, načini na koji oni žive ovaj svijet»¹²⁷. Sudeći po ovoj «gramatici civilizacija», za predstavnike ovih što se sad velikim slovom ispisuju kao «C»ivilizacija, a naročito s obzirom na to «kako preinačuju krajobraze»,

¹²⁵ Pogledaj šire na [http:// curmbox. Com](http://curmbox.com)...Tom prilikom reagirao je generalni sekretar UNESCO-a **Koichiro Matsuura**, upozorivši svjetsku javnost o kulturnim zločinima i vandalizmu talibana. Osudama su se pridružile budističke zemlje Tajland, Šri Lanka, zatim Rusija, Njemačka, Pakistan. Uništavanje kipova naredio je talibanski vođa **Mulla Muhammad Omar**. Obrazložio je rušenje kipova stavom da su slike, slikovni prikazi i statue u suprotnosti sa islamskim učenjem i stoga idolatrijski...Tada se oglasio direktor njujorškog muzeja Metropolitan, **Phillipe de Montebello**, nudeći pomoć da o vlastitom trošku pošalje stručnjake koji bi izmjestili kipove i konzervirali ih u Metropolitanu.

¹²⁶ **Carel J. Du Ry**, *Islamski svijet*, Otokar Keršovani, Rijeka, 1971. g. str. 36.

¹²⁷ **Fernand Braudel**, *Civilizacije kroz povijest*, Globus, Zagreb, 1990. godine. Str. 6.

nasumičnim ubijanjima i zatiranjem tragova tako davno zaljuljane zajedničke nam pradavne kolijevke u deltama Eufrata i Tigrisa, samo snage «pametnog» topništva i gola fizička premoć njenog raketništva jesu ono što je novo, sve ostalo je povijest barbarizma već ispisala. Načini na koje se živi i hoće da umre, načini njenoga užurbanoga pulsiranja, očito je, uboga su slika manihejske podjele svijeta na «mi-dobri» «oni-zli», koja odavno ni manihejcima ne pristaje.

«Civilizacije podrazumijevaju izvjesnu vrijednost, povezanu s izvjesnim idealom»¹²⁸, a ovoj, možebiti, više slič i priliči slika i vizija barbarstva. Isto onako kako je nekad priličila Hunima, Avarima ili Mongolima, dok su, onako nenadno i nimalo prizvani, kako nas uči povijest – učiteljica života,¹²⁹ trali sve pred sobom na šta su nailazili. Zbilja je tačno da velika carstva ukazuju na to da se često civilizacije poistovjećuju sa razdobljima prevlasti samo neke skupine ljudi i njihove skupne kulture...Nije li Sada i Ovdje na djelu rat «nekolicine», kojima čak ni najbliži susjedi, sugrađani ili zemljaci ne daju podršku. Britanskom premijeru **Tonyu Blairu** otpor svakodnevno pružaju stanovnici Londona, američkom predsjedniku **Georgu Bushu** otpor pružaju demonstranti-milioni Njujorčana, i inih drugih američkih građana, doslovno i precizno po nekoliko sati svakodnevno, sve dok ih fizički zamor ili grubosti policije ne savladaju.

Autori floskule o «modernoj Cilizaciji» tačno su pogodili svoj cilj. Poput najranijih tumača ovoga pojma, i oni znaju tek onoliko koliko je trebalo znati tridesetih godina 18. vijeka, kada je danas toliko moćna riječ označavala tek pravni suhi izraz, «sudski čin» ili «presudu»¹³⁰. Moderni autori «Civilizacije» presuđuju, doduše izvansudski, tomahavcima, krstarećim raketama, apachima...Ovo je doista ostvarenje, inkarnacija surovosti civilizacije nad veličanstvenošću kulture, njene vječite saputnice; manihejska pobjeda materije nad duhom. Civilizaciji pripada «skup tehničkih načela, i praktičnih znanja, skup sredstava kojima se djeluje na prirodu»¹³¹, dok kulturu čine «normativna načela, vrijednosti, ideali, jednom riječju duh». Doduše većina anglosaksonskih antropologa (počev od E. B. Tylora, *Primitivna kultura*, 1984.) će koristiti izraz «primitivne kulture» nasuprot «civilizacijama razvijenih društava», na čiju teorijsku sliku i priliku djeluje praktična grupa pentagonovskih i kraljevskomarinačkih sretnika koji predstavljaju Civilizaciju, ali ne obavezno i Kulturu. Civilizacije su prostori, kako kaže Braudel, ali svaka civilizacija prima i izvozi kulturna dobra, jer ni jedna «kulturna granica nije zatvorena, nepropusna», to najočitije svjedoči dolina Plodnoga polumjeseca oko Eufrata i Tigrisa, sve do današnjih dana, no nije nimalo izvjesno da će to činiti i dalje.

Civilizacije su kolektivni mentaliteti, pri čemu «je religija najснаžnija crta u središtu civilizacije»¹³² i nema nikakve sumnje da je, kad je u pitanju cjelovit pogleda na sekularni Zapad, religija upravo njegova temeljna karakteristika. Braudel kaže: «Kršćanstvo se potvrdilo kao bitna stvarnost zapadnoga života koje obilježava i same ateiste, a da oni to uvijek ni ne znaju, ne prepoznaju. Etička pravila, stavovi pred životom i smrću, shvaćanje rada, vrijednost

¹²⁸ Ibidem, str. 8.

¹²⁹ «Historia est testis temporum, lux veritatis, vitae memoriae et magistra vitae», («Historija je svjedok vremena, svjetlo življenja, život sjećanja i učiteljica života») nesumnjivo ova antička maksima ima šta reći onima koji bi je najradije trebali poslušati, a ne čine to

¹³⁰ **Ferdinand Braudel**, *Civilizacije kroz povijest*, Globus, Zagreb 1990. godine, str. 39.

¹³¹ Ibidem, str. 39.

napora, uloga žene i djeteta, sve su to ponašanja za koja se čini da više nemaju nikakve veze s kršćanskim osjećajem, a ipak proizlaze iz njega»¹³³. Vrh Katoličke Crkve, Sveta Stolica, najneobičniji od svih do sada – **Papa Ivan Pavao II**, kazali su svoje izričito «ne» napadima i ratu u Iraku. «Civilizacija» izrasla na krajolicima bogatstava i izobilja, pak, kazala je svoje mitsko «da» ratu u Mezopotamiji. I nije li toliko arogantno i toliko neiskreno, uz slike ratnih izvještaja o «uspjesima zapadnih vojnika», na najutjecajnijim svjetskim medijima pokazivati snimke njihovih molitvi, bez denotativa «fanatični» ili «ekstremni», kad je sasvim moguće (iz ovakvih medijskih intencionalnih komplota) iščitavati svojevrsno «križarenje» i «krstaštvo»? A nema nimalo sumnje da ovaj rat nije vjerski već izrazito ekonomski, mada će u svojem razvoju zadobiti i nesumnjive kvalifikative «križarskoga» ili «fundamentalističkoga», shodno razvoju situacije.

Povijest se na neki način ponavlja. Ponavljaju se načini «kojima se djeluje na prirodu», kako bi kazao Braudel. Rani američki kolonisti, precizni «pametnih lidera», «otpočeli su sa sistematskom okupacijom indijanskih zemalja protjerujući ih, i na taj način izazivajući njihove brojne nevolje».¹³⁴ Oko 1830. g. Federalna američka vlada donijela je Akt o pomjeranju Indijanaca, kojim se ozvaničila praksa protjerivanja Indijanaca domorodaca, i u te svrhe vlada je izdvojila ondašnjih pola miliona dolara za ugovore prema kojima bi se jugoistočna plemena pomjerila zapadno od Misisipija.¹³⁵ Nema tačnih podataka o broju pobijenih Indijanaca prilikom «bijelog zauzimanja Amerike», barem nema vjerodostojnih podataka. Prema rijetkom kritičkom autoru Parkesu, u XVI vijeku u oblasti današnjih SAD živjelo je vjerovatno oko milion Indijanaca, a nakon kolnizacije SAD-a, prema istom autoru, preživjelo ih je jedna petina.¹³⁶ Naravno da ove brojke ne predstavljaju istinu, ali već sama aproksimacija da je od stvarnog broja domorodačkog stanovništva preživjela tek njegova petina (makar da je glavica i pet ili deset miliona, svejedno je) poražavajuća je za bilo koju dostojanstvenu povijest jednog osvajanja i zauzimanja prostora. Iskrčavanje Evropljana, davnih predaka modernih «osvajачa slobode», u Meksiko naprimjer, 1519. godine, značilo je za njih otkriće moćnog carstva Azteka, tog Novog svijeta koji je hiljadama godina bio središte naprednih indijanskih kultura i civilizacija. Fascinirani aztečkim gradovima, naročito drevnim Tenoktitlanom, njegovim prelijepim građevinama, njegovim gomilama zlata i srebra, prefinjenim načinom života... oni su izabrali da južni Meksiko u cijelosti koloniziraju, preotmu rudnike zlata i srebra u isključivo svoju pohlepu i korist, piše historičar Parkes. Španski kolonisti, prvi koji su otvorili stalne kolonije u Novom svijetu, Sjevernoj i Južnoj Americi, su u Meksiku nametnuli «apsolutistički oblik vladavine»¹³⁷, te nije slučajno da španski lideri podržavaju aktualni rat u Iraku., dok rudnike zlata i srebra vide u prebogatim iračkim nalazištima nafte i zemnoga plina.

¹³² F. Braudel, str. 44

¹³³ Ibidem, str. 54.

¹³⁴ Pogledaj šire u knjizi **Henrya F. Bedforda i Travora Colbourn**, *The Americans: A brief history*, Yale University, New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1972. g. str. 57.

¹³⁵ Ibidem, str. 67.

¹³⁶ **Henry B. Parkes**, *Historija SAD-a*, «Rad», Beograd, 1985. godine

¹³⁷ Ibidem, str. 58.

U oba ova slučaja djelovale su civilizacije, te poluge tehnika i egoizma; kulture su bile spriječene, jer samo manihejsko-materijalne silnice mogu «oslobađati» na način gole sile i nasilja, dok su kulturno-duhovne tekovine spriječene da djeluju. Barem za neko vrijeme.

Čini se da se «sukob civilizacija», kao učenje «idejnog preteče» sukoba o kojemu je u ovom tekstu riječ i kojim je pokrenut rat u Iraku, ne odnosi samo na horizontalu – postojeće žive civilizacije (islamsku prije svih) već i na vertikalnu – sve te velike civilizacije kroz povijest koje su čovjeka upravljale do današnjih dana i omogućile ovu imperiju informatičkoga doba¹³⁸. Sukob, izgleda, nije samo dnevno-ideološki utemeljen, nego bi se mogao iščitavati i kao psihološko-psihijatrijski konotativ poopćenoga oceubistva.

Možda je presimplificirano govoriti o manihejskoj podjeli svijeta, na rušilačke civilizacije i one koje bivaju urušene. Trenutačno je Svijet silom podijeljen – na promicatelje dobra i promicatelje zla. Koliko će dugo trajati ova podjela, ili, hoće li možda biti kobna, dobrim dijelom zavisit će od snage i glasnosti intelektualnih i buntovnih krugova koji bez obzira na civilizacijske krugove žive ponajprije unutar granica «Civilizacije». Stoga je logično da će se odlučna bitka voditi ne u Bagdadu, kako se frivolnima čini, Bagdad je historijski već pobijedio – kada je islamsku civilizaciju prirodno nadovezao na sve one ranije civilizacije poput staroegipatske, perzijske, helenske, asirske..., već će se odlučna bitka voditi u Ujedinjenoj Evropi i njenim metropolama - Parizu, Londonu i Rimu, koji moraju odigrati svoju historijsku ulogu, prije no što padnu u zaborav poput drevnoga Ura, Ninive ili Babilona.

¹³⁸ Za sadašnju epohu, **Enthoni Giddens** u «*Posljedicama modernosti*» smatra da se može zvati različito: kao «informatičko doba», kao «potrošačko društvo», kao «postmodernost», «postmodernizam», ili pak «postindustrijsko doba» i «postkapitalizam», pogledaj šire u izdanju Biblioteke Eunoma, Beograd, 1998. godine, str. 14. i dalje